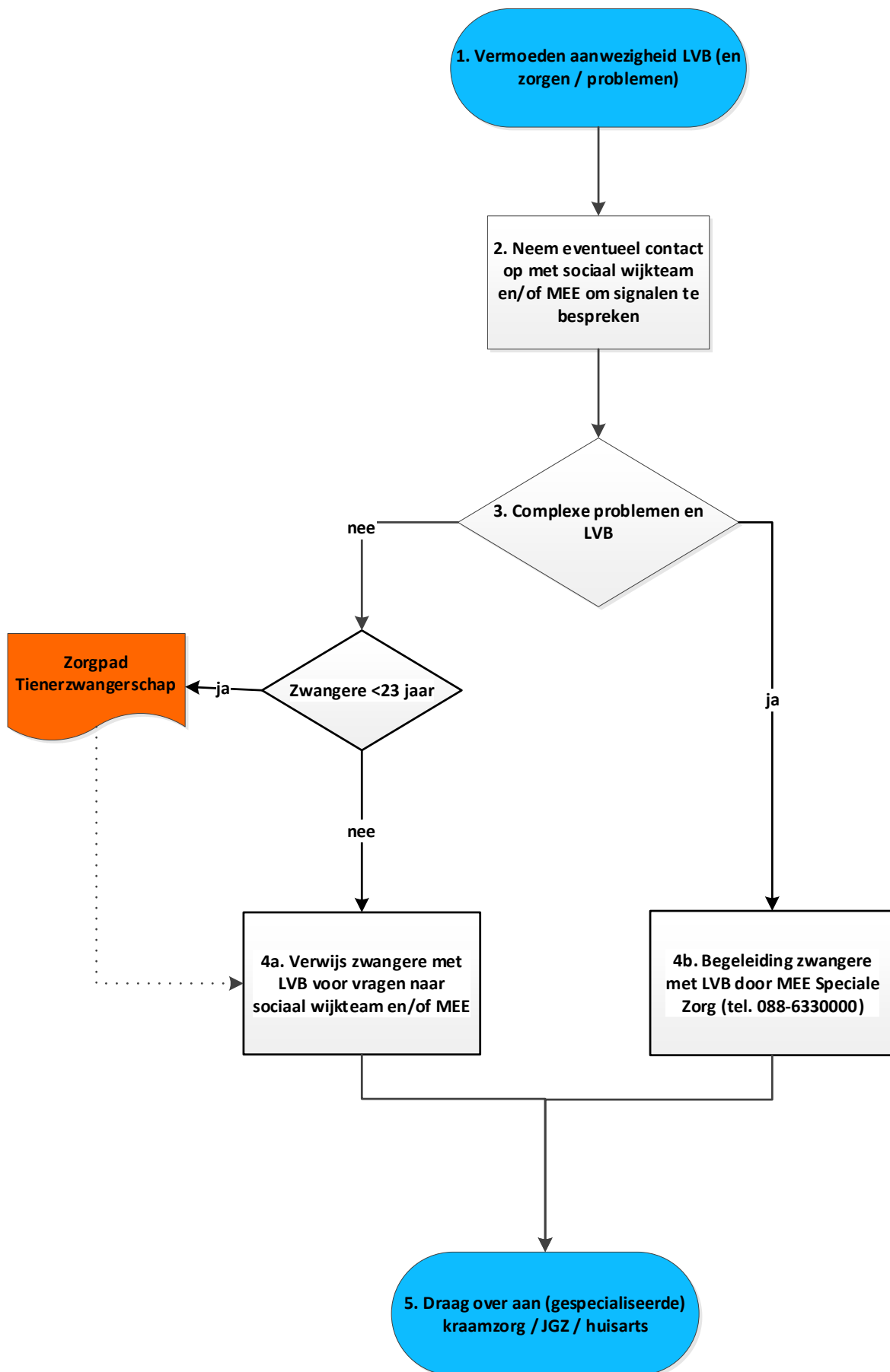

Zorgpad (licht) verstandelijk beperkt

Indicatie /toepassing

Geconstateerde risico '(licht) verstandelijk beperkt'.

Doel zorgpad

Het zorgpad '(licht) verstandelijk beperkt' is ontwikkeld om optimale zorg en begeleiding te kunnen bieden aan mensen met een (licht) verstandelijke beperking tijdens hun zwangerschap en rondom de geboorte en opvoeding van hun kind.

Achtergrondinformatie opbouw zorgpad

Wanneer iemand met een licht verstandelijke beperking een kindje krijgt betekent dit dat zij, net als iedere andere ouder de verantwoordelijkheid heeft voor een ander, namelijk het kindje. Er is veel discussie over of de LVB-er deze verantwoording op zich kan nemen. De ouders moeten over een groot aantal vaardigheden beschikken om voor het kind te kunnen zorgen. In sommige gevallen hebben mensen met LVB zelf ondersteuning bij wonen, werk, financiën, etc. LVB-ers denken over het algemeen niet lang na over de vraag of ze wel in staat zijn om een kind op te voeden. Uit onderzoek blijkt dat het bij <5% van alle geboorten gaat om ouders met een licht verstandelijke beperking. Ongeveer 65% van de gezinnen, van ouders met een (lichte) verstandelijke beperking hebben vroeg of laat professionele ondersteuning nodig hebben. Kinderen lopen meer risico verwaarloosd of zelfs mishandeld te worden.

Dit zorgpad is (met name) gericht op mensen met een licht verstandelijke beperking (IQ 50-70) en zwakbegaafde mensen (IQ 70-90). Wanneer in dit zorgpad gesproken wordt over mensen een licht verstandelijke beperking (LVB), worden daarmee ook mensen die functioneren op zwakbegaafd niveau bedoeld.

Werkwijze / stappen

Ad 1. Vermoeden van een (licht) verstandelijke beperking (LVB) en zorgen / problemen

Er zijn grote verschillen tussen mensen met een licht verstandelijke beperking. Herkennen en erkennen dat er sprake is van LVB is niet altijd eenvoudig. In welke mate de LVB het functioneren van iemand beïnvloed is afhankelijk van verschillende factoren. Zo is de familie of het sociaal netwerk een belangrijk factor die soms een grote rol speelt en soms (geheel) afwezig is. Herkennen van signalen dat er bijkomende problematiek speelt is nog lastiger. Communicatie over de waarnemingen en zorgen kan erg ingewikkeld zijn en kan ook risico met zich meebrengen / tot onbegrip leiden.

Mensen met LVB ervaren problemen op verschillende gebieden:

- Cognitief functioneren
- Sociaal functioneren
- Emotioneel functioneren
- Praktische zelfredzaamheid
- Persoonlijkheden ontwikkeling

Het is van belang om te bedenken dat alleen meerdere signalen kunnen leiden tot een vermoeden van een verstandelijke beperking. Bovendien kunnen problemen op bovengenoemde gebieden ook veroorzaakt worden door psychiatrische problematiek, andere culturele achtergrond, middelengebruik of een combinatie daarvan.

Zie checklist LVB (bijlage 1), de Signalenkaart 'Herkennen van mensen met een licht verstandelijk beperking' (bijlage 2) en de [Handreiking vroegsignalering LVB en zwakbegaafdheid](#).

MEE Gelderse Poort kan desgewenst voor professionals workshops op maat verzorgen met het doel een solide basis aan kennis en inzicht op het thema 'kinderwens en zwangerschap bij mensen met een (licht) verstandelijke) beperking'. MEE richt zich op het herkennen en (durven) benoemen van het thema en het vaardiger worden in het bespreken ervan.

Ad 2. Contact met sociale wijkteam en/of MEE

De verloskundig zorgverlener bespreekt (met toestemming van de zwangere) met het sociaal wijkteam / buurtteam (zie bijlage 2 protocol kwetsbare zwangere) en/of MEE Expertisecentrum wat de signalen zijn en of er inderdaad sprake is van een licht verstandelijke beperking en eventueel andere psychosociale problemen, zoals:

- Belaste voorgeschiedenis
- leeftijd
- niet met geld om kunnen gaan / schulden
- huisvesting
- geen / onvoldoende sociaal netwerk
- geen (of nog maar korte) relatie
- psychiatrie of verslaving
- de weg in de zorg/hulpverlening niet kunnen vinden of zorgmijdend gedrag laten zien.

Ad 3 complexe problemen en LVB

Het sociaal wijkteam / buurtteam en het expertisecentrum van MEE overleggen (zo nodig) samen wie het beste de begeleiding van de zwangere met een licht verstandelijke beperking kan doen. Dit is afhankelijk van de complexiteit (en de gemeente). In veel sociale wijkteams zitten professionals met specifieke kennis over LVB en Verstandelijk Gehandicapt (VG), maar dit geldt niet voor elke gemeente. Het sociaal wijkteam / buurtteam en/of het expertisecentrum van MEE kunnen de verloskundig zorgverlener ondersteunen en adviseren over de begeleiding van de zwangere met een licht verstandelijk beperking.

Ad 4a. Verwijs zwangere met LVB voor vragen naar sociaal wijkteam en/of MEE

Zie bijlage 2 van het protocol 'Kwetsbare zwangere' voor contactgegevens.

Ad 4b. Begeleiding door MEE

De visie van MEE Gelderse Poort is dat iedereen recht heeft op de wens om zwanger te worden en een ouder te willen zijn. Maar evenzo, en mogelijk belangrijker, kinderen hebben recht op goede ouders. Dat vraagt dus om een open gesprek en goede afwegingen. Het team Speciale Zorg van MEE Gelderse Poort ondersteunt de zwangere met LVB, het netwerk en het reguliere zorgnetwerk. Dit kan afhankelijk van de situatie bijvoorbeeld door:

- *Begeleiding/ trainingen omtrent (seksuele) weerbaarheid, gezonde relaties, veilige en fijne seksualiteit, toekomst perspectief/ kinderwens/ relaties. Met name ook preventief in te zetten bij risicogroep*
- *Gesprekken / onderzoek samen met aspirant ouders omtrent het keuzeprocess: willen wij wel of geen kindje? En alles wat hiermee samenhangt*

-
- IQ-bepaling
 - Onderzoek met aspirant ouders naar ouderschapscompetenties
 - Cursussen voor aspirant ouders op maat (Methodiek 'Ik wil een goede ouder zijn')
 - Sociaal netwerk onderzoek
 - Informatie aan professionals en sociaal netwerk over achtergrond en communicatie van en met mensen met een (licht) verstandelijke beperking
 - Begeleiding bij uitzoeken (gespecialiseerde) kraamzorg
 - Zo nodig doorlopen van de meldcode en samenwerking met Veilig Thuis

Ad 5. Overdracht aan (gespecialiseerde) kraamzorg / JGZ / huisarts

Zorg (met toestemming van de client) voor een goede overdracht naar de Kraamzorg, JGZ en Huisarts. Het LIP (Landelijk Indicatieprotocol Kraamzorg) heeft de mogelijkheid tot het bij-indiceren van uren/dagen. Er kan al bij geïndiceerd worden tijdens het intakegesprek in de zwangerschap door de kraamzorgconsulent. In de kraamtijd kan de verloskundige bij-indiceren. MEE kan de zwangere met LVB ook tijdens de kraamperiode adviseren en zo nodig zorgen voor goede begeleiding / ondersteuning na de kraamperiode.

Ondersteunende materialen

- [Boek 'Hoe verzorg je een baby - praktische tips in eenvoudige taal'](#) (te bestellen voor €14,95)

Zie [bijlage 2 en 3](#) voor tips voor communicatie met LVB'er.

Bijlage 1: Checklist LVB

Kenmerken van cognitief functioneren

- denken is vaak concreet en gekoppeld aan een specifieke situatie;
- problemen met abstraheren en indelen in 'wat hoort bij wat' (categoriseren);
- waarneming is niet nauwkeurig;
- aandacht is weinig selectief, de cliënt maakt geen keuze in waar hij zijn aandacht bij houdt;
- taal en communicatie zijn minder ontwikkeld;
- er is een verschil in wat de jongere aan taal gebruikt en wat hij begrijpt;
- moeilijk leren binnen school en daarbuiten (thuis en in vrije tijd);
- informatie wordt minder snel verwerkt en minder goed opgeslagen (onthouden);
- weinig leren door op onderzoek uit te gaan, door te ontdekken (exploratie);
- leren door concreet ervaren en vanuit voorbeelden;
- disharmonisch intelligentieprofiel, waarbij taalvaardigheden vaak minder goed ontwikkeld zijn dan praktische vaardigheden.

Kenmerken van sociaal functioneren

- zich moeilijk tot niet kunnen inleven in de situatie van een ander;
- moeite hebben met sociale vaardigheden;
- sociaal onhandig zijn;
- een sociale achterstandspositie hebben: o.a. door onveilige hechting en/of omdat van huisuit minder sociale vaardigheden zijn meegegeven/meegekregen;
- afhankelijk zijn van en trouw zijn aan belangrijke personen;
- sterk vasthouden aan de regels;
- een zwakke sociale verantwoordelijkheid hebben;
- moeite hebben om in groepsverband te functioneren

Kenmerken van emotioneel functioneren

- de wens om sociaal geaccepteerd en competent te zijn;
- problemen met agressieregulatie;
- relatief veel emotionele en gedragsproblemen;
- zwart-wit denken (iets is goed of fout bijvoorbeeld);
- humor wordt slecht begrepen en kan onzeker maken

Kenmerken in de persoonlijkheidsontwikkeling

- Qua ego afhankelijk van anderen;
- beperkte groei naar autonomie;
- laag zelfbeeld, maar soms wel in combinatie met het nastreven van hoge doelen voor zichzelf;
- gericht op ondersteuning door volwassenen;
- moeite om zonder hulp het dagelijks leven vanuit zichzelf vorm te geven (gebrekkige zelfsturing);
- zwakke eigenheid en ik-identiteit;
- egocentrische beleving;
- gebrek aan reflectievermogen;
- zwak moreel redeneervermogen;
- zwakke gewetensontwikkeling;
- zwakke impulscontrole;
- onvermogen tot uitstel van behoeftebevrediging.

Bijlage 2: Signalenkaart 'Herkennen van licht verstandelijk beperking'

Signalenkaart herkennen van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB)		Gemeente Rotterdam	
Landelijk Kenniscentrum LVB	Signalenkaart herkennen van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB)	Omgeving & wonen	Communicatie & gedrag
Introductie	Leren & vaardigheden	Communicatie & gedrag	Omgeving & wonen
<p>Wat is een LVB? De afkorting LVB staat voor Licht Verstandelijke Beperking. Het is niet altijd makkelijk om iemand met een LVB te herkennen, omdat met de juiste ondersteuning mensen met een LVB over het algemeen hun leven zelfstandig kunnen vormgeven.</p> <p>Definitie LVB Er wordt gekeken naar 3 criteria:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. IQ volgens de Nederlandse praktijkdefinitie: <ul style="list-style-type: none"> • 50/55 – 70 • 70 – 85 én (ernstige) bijkomende problematiek 2. Adaptieve vaardigheden, ook wel sociaal aanpassingsvermogen genoemd: <ul style="list-style-type: none"> • Conceptuele vaardigheden • Sociale vaardigheden • Praktische vaardigheden 3. Een LVB wordt vaak al zichtbaar gedurende de ontwikkelingsperiode, doorgaans is dat tot het 22e levensjaar. <p>Inval van stress Als mensen langere tijd in een stressvolle situatie leven, kan dit invloed hebben op hun functioneren. Mogelijk kan er dan sprake zijn van een functioneren op LVB-niveau. Met het wegnemen van de stress wordt het functioneren weer als vanouds.</p>	<p>Waarom verlopen afspraken soms moeizaam</p> <p>Snelle check</p> <ul style="list-style-type: none"> • Speciaal, geen of praktijkonderwijs gevolgd • Laag opleidingsniveau, MBO 1, 2 of lager <p>Signalen Meer moeite met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klokkijken (digitaal) • Lezen, voorlezen • Schrijven (spelfouten of fonetisch schrijven) • Taalbegrip • Structureren verhaal • Gevolgen overzien • Plannen en organiseren • Nakomen van afspraken • Vasthouden van aandacht • Begrijpen van uitleg/instructies • Begrijpen van brieven van instanties en openen van post • Het houden van overzicht van inkomsten en uitgaven (huishoudboekje/geldbeheer) • Vasthouden aan bij werkgever 	<p>Waarom verloopt contact soms moeizaam</p> <p>Snelle check</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klein of geen netwerk • Wantrouwen naar hulpverleners en overheden <p>Signalen Meer moeite met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begrijpen van sociale regels • Herkennen van emoties • Reguleren van emoties • Initiatief nemen • (Abstract) denken en plannen <p>• Verkeerd begrijpen van sarcasme</p> <p>• Conflicten met instanties</p> <p>• Zelfoverschatting en/of -onderschatting</p> <p>• Oorzaak van problemen buiten zichzelf leggen</p> <p>• Negatief zelfbeeld</p> <p>• Ontwijkende of sociaal wenselijke antwoorden geven</p> <p>• Makkelijk beïnvloedbaar</p> <p>• Betrokkenheid bij criminele activiteiten (slachtoffer/dader)</p> <p>• Sociaal isolement</p> <p>• Ontwikkeling van psychische en of psychiatrische problematiek</p>	<p>Waarom verlopen praktische zaken soms moeizaam</p> <p>Snelle check</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verblijft in een instelling of woont thuis met inzet van gespecialiseerde begeleiding. * <p>Signalen Meer moeite met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vinden van instanties • Hygiëne/zelfzorg • Reizen met het OV • Voeren van (financiële) administratie <p>• Familiedie het woord voert</p> <p>• Familiedie met een LVB</p> <p>• Overmatig vertrouwen en/of afhankelijkheid van hulpverlener</p> <p>• Verminderde gezondheid</p> <p>• Niet digitaal vaardig</p> <p>• Schulden</p> <p>• Kinderlijke hobby's</p> <p>*Denk aan: Accare, Amerpoort, ASVZ, 's Heeren Loo Humanitas DMH, Koraal, MEE, Middin, Pameijer en Pluryn</p>

De verschillen tussen mensen met een LVB groot zijn. Dus deze signalen gelden niet voor iedereen op dezelfde manier, noch heeft iedereen er in dezelfde mate last van.

Tips voor communicatie	Tips voor communicatie	Tips voor dienstverlening	Meer tips
<p>Wat wel doen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benader de ander respectvol • Laat de ander merken dat hij gezien en gehoord wordt • Geef ruimte voor emoties en toon begrip • Spreek op een rustiger tempo • Wees concreet en geef voorbeelden • Tekens/schets de (problematische) situatie om het concreter te maken. Maak het visueel • Wees duidelijk in wat je van een ander verwacht • Controleer tussentijds of de boodschap is overgekomen • Herhaal regelmatig je boodschap • Laat de ander zelf de boodschap/afpraak herhalen 	<p>Wat niet doen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spreek niet op kinderlijke wijze • Gebruik geen onnodige beeldspraak (spreekwoorden en gezegdes) • Gebruik geen moeilijke woorden/vakjargon • Wees alert op het gebruik van humor (dit kan letterlijk worden opgevat) • Gebruik geen lange zinnen • Vraag niet te veel in een keer (lengte gesprek en/of geef niet teveel 'opdrachten' in een keer) • Geef niet te veel informatie in een keer 	<p>Wat helpt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herinner de ander aan afspraken • Heb oog voor het verschil tussen niet willen en niet kunnen • Trek voldoende tijd uit voor een gesprek • Zorg altijd voor een warme overdracht naar derden • Heb oog voor overbelasting / overvraging • Stel samen doelen op en leg samen afspraken vast • Geef je contactgegevens mee (visitekaartje) • Geef de gemaakte afspraken op papier mee 	<p>Aansluiten bij en ondersteunen van mensen met een LVB</p> <p>www.kenniscentrumlvb.nl</p> <p>Op deze site vind je de</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brochure Aansluiten bij een LVB... (hoe) doe jij dat? • E-learning Zie jij het, die LVB? • Handreiking Jeugdigen en (jong)volwassenen met een LVB • Video learning: Een LVB zie je niet <p>Overige bronnen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podcast Studio LVB van Midden • Website Regelhulp • Publicatie Iedereen doet mee! Ook met een LVB van Vereniging Nederlandse Gemeenten • Webhulp Steffie

Bijlage 3: tips voor communicatie met LVB'er

- gebruik korte zinnen;
- formuleer zinnen concreet (geen moeilijke en abstracte woorden);
- gebruik simpele, maar geen kinderachtige, taal;
- bied beperkte keuzemogelijkheden aan;
- herhaal je boodschap;
- pas je spreektempo aan en bouw stiltes in voor verwerking van de (verbale en/of non-verbale) boodschap;
- zaken in het hier en nu oppakken;
- check of de boodschap begrepen is;
- bespreek niet meerdere onderwerpen tegelijk;
- toon geduld;
- wees consequent in je gedrag;
- ondersteun en bied hulp;
- aanleren door concreet te laten doen en ervaren;
- wees betrokken, maar ga niet mee in grillig gedrag;
- wees betrouwbaar in afspraken en uitspraken: zeg wat je doet en doe wat je zegt;
- ondersteun bij moeilijke situaties en leg zaken duidelijk uit;
- zorgen dat de cliënt direct merkt en ervaart dat het lukt wat hij doet;
- zorgen dat het de cliënt wat oplevert, dat hij er profijt van heeft, als hij iets doet;
- vergroot het zelfvertrouwen, door aansporing en complimenten te geven.
- laten zien hoe je iets moet doen, het voorbeeld geven en het de cliënt na laten doen;
- verdeel ingewikkelde activiteiten in stapjes;
- ondersteun opdrachten met visueel materiaal (bijvoorbeeld plaatjes) als geheugensteuntje; maar bovenal: toon oprechte betrokkenheid bij, interesse in en aandacht voor de cliënt